

heijastelevat ennen muuta kääntäjänsä ja kokoojansa näkemyksiä, vaikka tämä pyrkisikin objektiivisuuteen. Lehtitekstistä poimittu muutaman lauseen lainaus on aina valinta, eikä referointi korvaa alkuperäistekstiä. Tätä Karppinenkaan ei pyri kieltämään ilmoittaen jättävänsä johtopäätösten teon lukijalle. Jos matkaeväänä on ripaus lähdekriittisyyttä, Karppisen sujuvasta sanankäytöstä ja asiantuntemuksesta voi nauttia hyvillä mielin.

Kaikkiaan Karppisen teos on mielenkiintoinen synteesi ja läpileikkaus, joka puolustaa omaa paikkaansa Venäjä-tutkimusten ja poliittisten analyysien joukossa. Se aukaisee Putinin Venäjän aatteellista kenttää myös venäjää osaamattomalle suomalaislukijalle antaen hyödyllisiä taustaeväitä

nykytilanteen seuraamiseen. Presidentin vaihtuminen, Kaukasian ongelmat tai kuuluisan toisinajattelijan kuolema avautuvat uudella tavalla, kun niiden takaa löytyvää ideologista problematiikkaa voi kurkistaa venäläisin silmin, edes lainatuilla laseilla ja vilkaisun verran.

Yhtenäisen lähdeluettelon puuttuminen kuitenkin hämmästyttää. Siteerattujen lehtitekstien skaalaa on vaikea hahmottaa pelkän tekstin perusteella, vaikka se ainakin historiantutkijan näkökulmasta olisi mitä olennaisinta ja kiinnostavinta taustatietoa. Niin ikään lähdeluettelo olisi suureksi avuksi, jos jokin käsitellyistä aiheista innostaa tutkimaan asiaa itsenäisesti lisää.

Kati Parpei

Venäjän ihmisoikeusliike esittäytyy

Venäjän ihmisoikeusliike. Toim. Juri Džibladze, Anna Sevortjan ja Airi Leppänen. Helsinki: Palmenia, 2007.

Moskovalainen Demokratian ja ihmisoikeuksien kehittämiskeskus ja suomalainen Kansainvälinen solidaarisuussäätiö ovat julkaisseet yhteisvoimin kirjan Venäjän ihmisoikeusliikkeestä. Kirja pohjautuu kahdelle jo aiemmin julkaistulle laitokselle: vuonna 2003 julkaistulle saksankieliselle *Kehittykö Venäjästä oikeusvaltio?* sekä vuonna 2004 ilmestyneelle venäjänkieliselle versiolle otsikolla *Venäjän ihmisoikeusliike – kollektiivinen muutokuva*. Suomenkielinen laitos on tekijöiden mukaan monella tapaa täysin uusi teos, koska se sisältää useita ennen julkaisemattomia artikkeleita.

Teos pyrkii valaisemaan ihmisoikeusliikkeen toimintaa Venäjällä ja rohkaisemaan yhteistyöhön suomalaisten ja venäläisten kansalaisjärjestöjen välillä.

Kirja jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäinen puolisko tarjoaa erilaisia näkökulmia ihmisoikeuksien tilaan Venäjällä ja toinen puoli esittelee muutamia keskeisiä venäläisiä ihmisoikeusjärjestöjä ja heidän toimintaansa. Kirjoittajakaarti koostuu tutuista pitkän linjan ihmisoikeusaktiiveista, joista monella on kokemusta jo neuvostoaikaisesta dissidentiliikkeestä. Tunnetuimpina niminä mainittakoon Sergei Kovaljov, Juri Džibladze ja Aleksander Daniel. Kirjoittajat edustavat juuri sitä älymystöstä kumpuaavaa, kansasta vieraantuneeksi ja turhan länsimieliseksi moitittua ”klassista” ihmisoikeusliikettä, johon venäläinen virkavalta on kohdistanut kovaa kritiikkiä koko

2000-luvun ajan.

Kirjan voikin nähdä jonkinlaisena ihmisoikeusliikkeen edustajien puolustuspuheena. Vaikka kirjan kirjoittajat ovat syvästi huolissaan Venäjän nykykehityksestä – Venäjän poliittisten vankien kohtalosta, kansalaisjärjestökentän kasvaneesta kontrollista ja järjestöjen kokemasta poliittisesta painostuksesta, rajusti kasvaneesta muukalaisvihamielisyydestä sekä kiristyneistä sananvapauden rajoituksista – pyrkii kirja välttämään mustavalkoisen ”paha valtio vastaan pyyteettömät aktivistit” -asetelman maalailua. Kirjoittajat toteavatkin perustellusti, että Venäjän nykytodellisuus tuottaa erityyppisiä ja varsin ristiriitaisia kehitystendenssejä. Esimerkkinä tästä voidaan pitää vaikkapa sitä, että kaksi kirjan kirjoittamiseen osallistuneista aktiiveista toimii presidentin alaisen kansalaisyhteiskunnan instituutioihin ja ihmisoikeuksiin keskittyvän neuvoston jäsenenä.

Kirjan toimittajien mukaan kaikkein keskeisin kysymys venäläisen ihmisoikeusliikkeen tulevaisuuden kannalta on loppujen lopuksi se, kykeneekö se saamaan toiminnalleen kansan sympatian ja tuen. Ihmisoikeusliike ei ole vielä toistaiseksi onnistunut valloittamaan kansan syvien rivien sydäntä eikä mieltä, vaan sen toiminta ja päämäärät ovat pysyneet useimmille venäläisille etäisinä. Korruption, viranomaisten mielivaltaisuuden sekä oikeusvaltion puutteiden jatkuva läsnäolo venäläisessä arkitodellisuudessa saattaa kuitenkin asteittain herättää kansalaiset ihmisoikeusliikkeen tueksi.

Sinikukka Saari

Kovan linjan energiajätti

Anne Kuorsalo, Ilmari Susiluoto & Markku Valkonen: *Venäjä – kovan linjan energiajätti. Hel-*

sinki: Edita Kleio 2007.

Anne Kuorsalon, Ilmari Susiluoto

don ja Martti Valkosen uusin kirja *Venäjä – kovan linjan energiajätti* on jäänyt yllättävän vähälle huomiolle, ehkäpä lukuisten Putin-analyysien varjoon. Tämän troikan aiemmista kirjoista tuttu selkeäsana ja kaunistelematon tyyli ei peity poliittisen korrektiuden alle.

Martti Valkosen artikkeli käsittelee Venäjän neuvostoajan orjuuden historiaa. Jos mieleen häivähtää ajatus, että samaa vanhaa ”vankileirien saaristoa” jauhetaan taas, Valkonen osoittaa tämän ajatuksen vinoutuneeksi ja suorastaan tuomittavaksi. Vaikka Neuvostoliitto rakennettiin keskitysleirien orjatyövoimalla ja kymmenien miljoonien neuvostokansalaisten hengellä, Venäjän nykynuorisosta puolet on sitä mieltä, että Stalin sai aikaan enemmän hyvää kuin pahaa. Tämä kertoo vain siitä, ettei Venäjä oli vieläkaan tehnyt tiliä neuvostoterrorin menneisyyden kanssa, vaan hirmutyöt on Putinin kaudella kuitattu siten, että hirveitä on tapahtunut, mutta niin on muuallakin ja vielä hirveämpiä. Venäläistä neuvostoajan jälkeistä mentaliteettia kuvaa valitettavasti välinpitämättömyys, joka taas perustuu siihen, että tiedetään, ettei vääryyksiä kuitenkaan korjata.

Tällainen historiallinen muisti selittää sen, miksi läpinäkyvinkin huijaus politiikassa koetaan normaalina tai orjien rakentaman kansallisuusomaisuuden puhaltaminen, ilman että kansa siitä saa mitään itselleen, kohdataan olkapäitä kohauttamalla. Valkosen mukaan Venäjän tšekistinen eliitti on onnistunut historiaa väärentämällä pönkittämään omaa asemaansa ja ulkoista uhkakuvaa käyttämällä tekemään entisten rikosten unohdattamisesta isänmaallisuutta.

Valkonen näpäyttää länsimaista älymystystä älyllisestä epärehellisydestä ja selittää välinpitämättömyyden venäläisten ja lukuisten vähemmistökansojen kärsimyksistä olevan voideltavissa öljyllä.

Kaikki palaa lopulta rahaan ja voittoihin. Mitä meidän Venäjän ymmärtämistemme lopulta on? Ymmärrämmekö Venäjän eliittiä ja tšekistejä, jotka hallitsevat öljyä ja muita luonnonvaroja? Eliitin politiikan kritisointi ei ole venäläisyyden kritiikkiä, venäläisvastaisuutta eikä rasismia. Valkonen syyttää rasismista länsiälymystystä, joka ei piitannut tuon taivaallista eikä piittaa vieläkö Venäjän kansan kärsimyksistä. Valkonen peräänkuuluttaa tutkimusta, jossa vertailtaisiin Hitlerin ja Stalinin rikoksia ihmisyyttä vastaan ja niiden seurauksia.

Anne Kuorsalo kirjoittaa yksityistämisen historiasta. Mielipidemittausten mukaan 77 % venäläisistä kannattaa yksityistämisen peruuttamista. Kuorsalon mukaan lakien tyhjiössä tapahtunut omaisuuden jako on piilevä poliittinen aikapommi. Sekä markkinatalouden että demokratian ongelmat on tätä taustaa vasten helppo ymmärtää. Kuorsalo summaa aiemmissa kirjoissa tarkemmin käsittelemänsä kertomuksen siitä, miten valtion omaisuus päätyi muutamien oligarkkien omistukseen vieläpä valtion varoilla ostettuna samalla kun köyhtynyt kansa viljeli perunaa ja odotti turhaan maksamattomia palkkojaan. Kuorsalo kertoo myös selkokielisesti Jukosin vaiheet sekä Berezovskin, Gusinskin ja vastaavasti pinnalla pysyneen Abramovitšin tarinat. Putinin toimia talouselämässä on Kuorsalon mukaan helppo ymmärtää siten, että ensimmäisellä omaisuuden jakokierroksella ilman jäänyt ryhmittymä (*silovnikit*) tulivat osingoille. Myös uusi omaisuuden jakokierros on mahdollinen. Sen takaa pykäläin tulkinnanvaraisuus ja yksityistämisen monet välistävedot. Juridinen perustelu löytyy aina, jos sellaista tarvitaan muitakin kuin Jukosia vastaan. Tämä tekee liike-elämän uskolliseksi poliittiselle vallalle, jolla on myös TV-kanavat tiukasti

hallussaan.

Kuorsalo valottaa myös venäläistä korruptiota. Kaikki sitä valittavat, mutta suurin osa hyväksyy asioiden hoitamisen korruption avulla. Korruptio on niin juurtunut yhteiskuntaan, etteivät kansalaiset koe sen poistamista edes mahdolliseksi. Korruptio ja köyhyys ovat vaurastuneen Venäjän suuret ongelmat. Köyhyys ja varallisuuden epätasainen jakaantuminen jakaa kansan erilaisiin osiin, eikä kansa itse asiassa olekaan niin yhtenäinen kuin eliitti ja sen masinoimat vaalitulokset antavat ymmärtää. Senkin vuoksi tarvitaan yhä rajumpia otteita virolaisten, ukrainalaisten, moldovalaisten ja juuri nyt erityisesti georgialaisten kurittamisessa. Sodassa on kyse muustakin kuin öljystä. Maan yhtenäistäminen on poliittiselle eliitille monitahoinen ongelma. Köyhien tyytymättömyys on kanavoitava pois poliittisen eliitin toimista. Pullistelevat ja tottelemattomat entiset neuvostokansat ovat hyvä kohde, mutta myös ulkomaalaiset aina ja kaikkialla muodostavat helpon ryhmän syntipukeiksi. Eliitin pelko vallan vaihtumisesta on suuri ja todellinen, koska silloin omaisuuskin voisi mennä uusjakoon. Siksi Venäjän eliitti on suunnattoman huolestunut Venäjän kansalaisten huonosta kohtelusta ulkomailla, mutta ei näe tarvetta lopettaa kansalaisten huonoa kohtelua Venäjällä.

Ilmari Susiluoto kirjoittaa voimaministeriöiden Venäjästä tekstiään tuttuun tapaan anekdooteilla höystäen. Hän kuvaa Putinin Venäjän hallintomallia, joka nyt on muuttumassa Putinin siirrettyä pääministeriksi ja vietyä mukanaan osan (tai lähes kaiken?) presidentille aiemmin kuuluneesta vallasta. Susiluoto esittelee Putinin lähipiiriä, joka on edelleen säilyttänyt valtansa. Varsin mielenkiintoinen ja ajankohtainen osuus kirjassa on otsikoitu putkivaltioksi. Itämeren kaasuputki,

jonka lobbariksi Paavo Lipponen on ryhtynyt, on Venäjälle hyvin tärkeä. Susiluoto lainaa *Nezavizimaja Gazetassa* 2006 ilmestynyttä artikkelia, jossa kerrotaan, että Itämeren kaasuputki vahvistaa Venäjän asemaa Euroopassa, koska Moskova voi aina säädellä kaasuhanaa. Skandinavian maat pannaan valitsemaan, kumpi on lähempänä niiden intressejä – Baltian maat ja Puola vai oma energiahuolto. Venäjällä, jossa poliittinen korrektius ei häiritse retoriikkaa, voidaan asia ilmaista näin selvästi ja suoraan. Kaunis-
telut jätetään lipposille.

Myös Georgian kautta kulkeva putki on Venäjän intresseille tärkeä. Se uhkaa Venäjän ylivaltaa Euroopan energiatoimittajana. Georgian tapahtumat vastaavat Susiluodon yhden alaotsikon kysymykseen, joka kuuluu: ”Venäjä uhoaa: pelkkää psykologiaako?” Länsimaissa ei haluttu uskoa, että uho voisi muuttua voimatoimiksi. Georgianaiset taas kuvittelivat,

että lännen suojellessa heitä Venäjä ei uskaltaisi toteuttaa uhkailujaan. Suomesta käsin on vaikea käsittää, että Paasikiven ja Kekosen viisaus ei kelpaa entisille neuvostokansoille, joiden johto näkee asian niin, että Venäjälle periksi antaminen on heikkouden osoitus, ja heikkojahan tšekisti eniten halveksii. Mutta vaikka me pökkuroimme ja vältämme kritiikkiä, Venäjällä meidän tiedetään kuuluvan viidenteen kolonnaan, joka salaa suunnittelee suomensukuisten kansojen ”vapauttamista” ja samalla öljyvarojen nappaamista itselleen. Nationalismi ja sen käyttäminen propagandan välineenä ei ole harmitonta huumoria, vaikka se älyttömyydellään saattaa naurataakin. Vaikka anekdootit ovatkin hauskoja, Venäjä on syytä muistaa ottaa myös tosissaan. Lukekaa ihmeessä kirja, joka on nyt ajan-kohtaisempi kuin koskaan.

Soili Nystén-Haarala

Viipurin tutkintavankila

Jevgeni Tonkov: *Istorii odnoi tjurmy*. Sankt-Peterburg: Lema, 2006. 760 s.

Pietarilaisen asianajajan Jevgeni Tonkovin teos *Istorii odnoi tjurmy* (Erään vankilan tarinoita) julkaistiin kunniakkaan merkki-päivätaradition mukaisesti Viipurin lääninvankilan uuden rakennuksen 120-vuotispäivän yhteydessä. Tonkov on kirjassaan kiinnittänyt huomiota, kuten asian ilmaisi keisarillisen Novorossijskin yliopiston dosentti M. Abraševitš jo vuonna 1903, ”alati tuoreeseen, alati polttavaan rangaistusta koskevaan ongelmaan, joka pysyy herättämään mitä vilkkainta huomiota myös ammattilaisten kapea-alaisen piirin rajojen ulkopuolella”. Tonkov itse määrittelee kirjansa historiallis-kriminologiseksi tutkimukseksi.

Tutkimukseksi tätä aineistokokoelmaa on kuitenkin vaikea kutsua. Tekstin sisäinen yhtenäisyys puuttuu, luvut ja kappaleet liittyvät harvoin loogisesti toisiinsa. Tekijän pyrkimys yhdistää toisiinsa joitakin erillisiä aiheita yhden tutkimuskohteen, Viipurin tutkintavankilan, yhteyteen on mielestäni epäonnistunut. Lisäksi yksittäiset teemat esitetään pintapuolisesti ja niihin sisältyy suoranaisia historiallisia virheitä. Kuitenkin näiden aiheiden parissa on uurastanut ja työskentelee edelleen melkoinen määrä ammattitutkijoita.

Keskityn aluksi erikoisalaini, vallankumousta edeltäneen Venäjän rangaistuslaitosjärjestelmän historiaan. Materiaali on luonteeltaan liian heterogeenistä ja kirjoittaja esittää yleisesti tunnettuja tosiasioita sekä tyytyy

vain selostamaan tsaarinajan Venäjällä toimeenpantuja vankeinhoitoa koskevia normatiivisia määräyksiä. Esimerkiksi luvussa ”Vankeinhoitoyhdistys” Tonkov ohittaa muutamalla sanalla järjestön muodon ja perustehtävät ja siirtyy sen jälkeen aiheeseen liittymättömiin normatiivisiin asiakirjoihin. Kirjoittaja käsittelee hyväntekeväisyysjärjestöä, josta sittemmin tuli valtiollinen järjestö, jonka toiminta ei saanut kuitenkaan osakseen yksiselitteistä arvostusta. Venäjän keisarikunnan ylimmän vankeinhoitoviraston rooli on supistettu ”vankilatalouden tilinpidoksi”. ”Venäjän vankilajärjestelmän historiasta” on jäänyt pois vankilareformin valmisteluvaiheen lisäksi myös itse reformi, ikään kuin sitä ei olisi koskaan tapahtunutkaan. Teoksen kirjallisuusluettelo herättää myös ihmetystä, sillä Gernetin tutkimus on ainoa kirjallisuusluettelossa mainittu tsaarinajan vankilan historiaa käsittelevä teos vaikka alan tutkimusta on ilmestynyt paljon.

Koska Viipurin vankilan uusi rakennus kuului 60 vuoden ajan Suomen tuomiovallan alaisuuteen, tekijä on liittännyt kirjaan luvun Suomen vankilajärjestelmän historiasta. Kirjoittajan väite vankilauudistuksen toteuttamisajankohdasta Suomessa (1863–1864) on suorastaan virheellinen. Tonkovin olisikin kannattanut tutustua juristikollegansa R. Dusajevin erityisesti Suomen rikoslainsäädännön historiaa ja käytäntöä koskeviin tutkimuksiin. Myös Tonkovin nimeltä mainitsema ensimmäinen vankeinhoiton tarkastaja Adolf Grotenfelt kirjoitti venäjäksi käännetyn teoksen *Vankeinhoito Suomen suuriruhtinaskunnassa* (1890), jota oli täydennetty piirroksilla tärkeimmistä rangaistuslaitoksista. Mutta tätäkään kirjaa Tonkov ei mita ilmeisimmin ole nähnyt. Kirjan kiistaton puute on tekijän piittaamattomuus tilastollisista